

TÜRK KÜLTÜRÜNÜN GELİŞME ÇAĞLARI:
X-XIII. YÜZYILLARDA MERKEZİ ASYA'DAN ÖN ASYA'YA YENİ AÇILIMLAR ÇAĞI
20-21 Nisan 2012, Türkistan / KAZAKİSTAN

Prof. Dr. Osman HORATA
Açış Konuşması

Değerli Konuklar,

Öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum. Bugün sizlere, hem Ahmet Yesevi Üniversitesinin hem de Atatürk Kültür Merkezinin başkanı olarak hitap edebilmenin onurunu yaşıyorum.

Bu sempozyum vesilesiyle, farklı ülkelerden çok sayıda değerli bilim adamı üniversitemizi onurlandırdı. Kendilerine şükran borçluyuz.

14 ülke, 30 civarında Türk ve Akraha topluluktan öğrenciyi, Ahmet Yesevi'nin bilgi, sevgi ve hoşgörü çatısı altında toplayan, Türkiye ve Kazakistan dostluğunun bu sembol kurumuna hoş geldiniz!

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumuna bağlı kurumlar olarak, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü ile birlikte, yurt dışındaki ilgili kurumlarla işbirliğiyle, Türk kültürü üzerinde çalışan farklı coğrafyalardaki araştırmacıları bir araya getirerek, yapılan çalışmalarını değerlendirmeye ve gelecekle ilgili bir yol haritası ortaya koymaya çalışıyoruz.

İlki Moğolistan'da gerçekleştirilen ve başlangıç ve yazıtlar çağını ele alan bu toplantıların, gerçekleştirmekte olduğumuz ikincisinin konusunu, 11-13. yüzyıllar arasında Orta Asya'dan Ön Asya'ya Türk kültürü oluşturmaktadır. Ele alacağımız bu dönem, Türk kültürünün kendi bölgesi dışındaki diğer kültür ve medeniyetlerle karşılaşması sonucu gerçekleşen ilk temel dönüşümü veya yeni bir "kültürleşme" sürecini ifade eder. Bundan önceki Çin, Budist ve Maniheizt kültürlerle etkileşim ise kısmi düzeyde kalmış, kitleler hâlinde köklü dönüşüm ilk defa İslamiyeti kabulle gerçekleşmiştir.

Bilindiği gibi Türk kültürü, 18. asırdan itibaren doğusuyla batısıyla Batı medeniyeti etkisinde, hâlâ devam etmekte olan ikinci bir dönüşüm sürecine

girmiştir. Şüphesiz, bu temel dönüşümler birden bire başlayan ve sonuçlanan süreçler değildir.

Değerli Konuklar ve Sevgili Öğrenciler,

Kültürel öğelerin aktarılmasını ifade eden “kültürleşme” ile “kültür değişimi” farklı süreçlerdir. “Kültür değişimi”nin neleri kapsaması gerektiği konusu ise tartışmalıdır; fakat “kültür değişimi” genellikle kültürü belirleyen temel değerler sistemindeki değişiklik olarak kabul edilmektedir. Bazı araştırmacılar, geleneksel toplumlarda temel değerlerin din tarafından belirlendiğini söyleyerek, kültür değişiminin ancak din değişimiyle mümkün olacağını söylerler. Bazı araştırmacılara göre ise “kültür değişimi”, bir toplumun düzenini bir modelden bir başka modele dönüştürmesi, yani siyasi, idari, hukuki ve eğitim yapısında meydana gelen sistem değişimidir. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, Türklerin İslamiyete girişiyle başlayan bu süreç bir “kültür değişimi”ni ifade eder.

Türklerin tarih boyunca, önemli ticaret ve ulaşım yolları üzerinde yaşaması, farklı kültürleri tanımaları ve kültürlerini geliştirmelerinde önemli bir rol oynamıştır. Çünkü bir kültürü oluşturan “ana maya”nın sürekli kendini yenilemesi, kendisiyle uyumlu, yeni terkiplere girmesi, kültürler açısından gerekli ve olumlu bir süreçtir. Kültürler için asıl handikap, yenileşme, gelişme değil, statikleşme ve kendi kendini tüketmedir.

Türkler, Orta Asya bozkırlarında başlayan ve Akdeniz içlerine kadar uzanan uzun yolculuklarında, yüzlerce etnik ve dinî kültürle karşılaşmışlardır. Türk kültürünün rengini de temel kaynaktan getirdiklerinin yanında farklı zaman ve zeminlerdeki bu sayısız karşılaşmalar belirlemiş; sürekli gelişime ve değişime dayalı bu yapı, Türkleri büyük kültürlere ve uygarlıklara taşıyan temel dinamiklerden biri olmuştur.

Türkler, bu gelişim ve dönüşüm süreçlerinde, bir taraftan güçlü medeniyetler karşısında ayakta kalmayı başarmaları, bir taraftan da kurdukları güçlü devletlerle farklı kültürleri asimile etmeden yaşatmalarıyla tanınmışlardır. Ümit ediyoruz ki, Batı medeniyeti etkisinde gelişen bu ikinci temel dönüşüm süreci de tarihî tecrübeye uygun bir şekilde sonuçlanacaktır. Fakat iletişim araçlarındaki baş döndürücü gelişmeler, bu konudaki kuramları tekrar gözden geçirmeyi gerektirecek kadar belirleyici

olabilmektedir. Tarih sahnesinde kalabilmenin temel koşulu ise, şüphesiz sürekli devam eden ve edecek olan bu yarışta kaybetmemekten geçmektedir.

Değerli Bilim Adamları ve Sevgili Dinleyiciler,

Türkler İslamiyetle eş zamanlı olarak, göçebe, bozkır kültüründen yerleşik köy ve şehir hayatına da geçmeye başlamışlardır. Bu değişim, hayat tarzından bilim, kültür ve sanat hayatına kadar büyük, köklü değişiklikler getirmiştir. Türklerin İslam medeniyetine dayalı gerçekleştirdiği büyük gelişimin fikrî ve kültürel temelleri, esas olarak 10-12. yüzyıllarda bu topraklarda atılmıştır. Bu temeller üzerinde Orta Asya Türkleri, 15. asırda Türk Rönesansını gerçekleştirirken; 11. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya akın eden Oğuz Türkleri, neticeleri tahmin edilemeyen büyük bir siyasi, sosyal ve kültürel oluşumun temellerini atmışlardır.

Anadolu'ya gelen Türkler, Ata Yurt'tan getirdiklerinin yanında Bizans kültürüyle de etkileşim içine girmişlerdir. Fakat bunlar daha çok yüksek ve maddi kültürle sınırlı kalmıştır. Köprülü'nün belirttiği gibi, Selçukluların yıkılmasından sonra Anadolu topraklarında Arap ve Fars kültüründen alınan bir "cila" altında, Orta Asya'da şekillenen millî bir hayat tarzı hâkim olmuş ve bu yapı, Türkleri yüz elli yıl gibi kısa bir sürede, İslam medeniyeti içinde son derece gelişmiş, yeni, özgün bir terkibe ulaştırmıştır.

Bu toplantımız, Orta Asya'dan Anadolu'ya doğru gelişen bu önemli süreci, bütün boyutlarıyla ele almayı ve geçmişin tecrübesinden hareketle geleceğe ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Değerli bilgi ve birikimlerini bizlerden esirgemeyen değerli hocalarım ve değerli meslektaşlarım başta olmak üzere, bu toplantı için bütün imkânlarını seferber eden Atatürk Kültür Merkezi ve Ahmet Yesevi Üniversitesindeki mesai arkadaşlarıma ve bizleri yalnız bırakmayan siz değerli öğretim üyelerimize ve sevgili öğrencilerimize bir kez daha teşekkürlerimi sunuyorum, bütün katılımcılara başarılar diliyorum.